

AKADEMIN FÖR UTBILDNING OCH EKONOMI
Avdelningen för utbildningsvetenskap

Förskolans arbete kring modersmålsstöd

En studie om hur verksamma i förskolan kan påverka barns flerspråkiga utveckling

Karolina Bucht
Ida Roos

2015

Examensarbete, Grundnivå (yrkesexamen), 15 hp
Pedagogik
Förskolläroprogrammet

Handledare: Daniel Pettersson
Examinator: Peter Gill

Bucht, K & Roos, I. (2015). *Förskolans arbete kring modersmålsstöd*. Examensarbete i pedagogik. Förskolläraryrket. Akademin för utbildning och ekonomi. Högskolan i Gävle.

Sammanfattning

Syftet med vår studie och undersökning är att studera hur verksamma inom förskolan arbetar och bemöter modersmålsstöd i förskolan. Vi vill även titta närmare på hur personalen i förskolan uppmärksammar barnens olika kulturer i verksamheten. Vi har arbetat fram tre frågeställningar: Hur ser verksamma inom förskolan på modersmålsstöd? hur arbetar förskolor med att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer? och hur arbetar förskolor med dokumentation av språkutveckling? Vi har valt att genomföra en enkätstudie och lämnat ut enkäter till förskolechefer, förskollärare och barnskötare inom två olika kommuner. Vi har även genomfört en kvalitativ intervju tillsammans med en SVA lärare (svenska som andra språk). Av vår studie kan vi se att modersmålet har stor betydelse för barnets individuella utveckling och att förskollärares förhållningssätt har stor betydelse för hur detta bemöts. Vi har också kunnat se att uppmärksamhet kring varandras kulturer och språk minskar känslan av att vara annorlunda, samt hur arbetet kring detta ser ut i de olika förskolorna vi undersökt. Vi har också sett hur viktigt det är att vi dokumenterar barns språkutveckling för att kunna erbjuda rätta metoder till barns språkutveckling och även hur det bemöts på förskolorna.

Nyckelord: Dokumentation, flerspråkighet, modersmål, modersmålsstöd, språkutveckling

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	2
3. TEORETISK BAKGRUND.....	3
3.1 Förskolans uppdrag	3
3.1.1 Konventionen om barnets rättigheter	3
3.1.2 Skollagen	3
3.1.3 Läroplan för förskolan	4
3.2 Forskning om modersmålets betydelse	5
3.3 Forskning om förskollärares betydelse för flerspråkig inläring	6
3.4 Språk och identitet	8
3.5 Dokumentation av språkutveckling	9
3.6 Flerspråkiga barns villkor i förskolan	11
3.7 Modersmålsstöd utifrån ett interkulturellt förhållningssätt	11
4. METOD.....	12
4.1 Val av metod	12
4.2 Urval	13
4.3 Genomförande	14
4.4 Bearbetning av material	15
4.5 Frågeställningar	15
5. RESULTAT OCH ANALYS	16
5.1 Intervju med SVA läraren Kerstin	16
5.2 Förskolechefer	17
5.3 Förskollärare och barnskötare	18
5.3.1 Vad förskollärare och barnskötare anser om modersmålsstöd i förskolan	18
5.3.2 Förskollärare och barnskötarens arbete för att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer	20
5.3.3 Hur förskollärare och barnskötare dokumenterar barns språkutveckling	21
5.4 Resultatanalys	21
6. DISKUSSION	22
6.1 Modersmålsstödet i förskolorna	22
6.2 Förskolornas arbete kring uppmärksammandet av barns olika språk och kulturer	23
6.3 Förskolornas metoder för dokumentation av barns språkutveckling	25
6.4 Metoddiskussion och förslag till vidare forskning	26
6.5 Slutord	27
7. REFERENSER.....	28
BILAGA 1.....	31
BILAGA 2.....	32
BILAGA 3.....	33

1. INLEDNING

Vi är två förskollärarstudenter som båda har arbetat inom förskoleverksamheten. Vi har framförallt varit verksamma i mångkulturella förskolor och där har vårt intresse väckts för modersmålsundervisning och barns språkutveckling. Det svenska samhället blir allt mer mångkulturellt (Yazıcı et al. 2010) och förskollärare får ett stort ansvar att se till att barnens språk och kulturer uppmärksammas. Enligt skollagen, kapitel 8, paragraf 10 (SFS, 1985:1100) så ska förskolan bidra till att barn med annat modersmål än svenska ska ges möjlighet till utveckling både inom det egna modersmålet samt det svenska språket. Förskollärarens förhållningssätt gentemot flerspråkighet är därmed av stor vikt för barns språkutveckling men också för barnets identitetsskapande. Abrahamsson (2009) definierar modersmålet som det språk som används i hemmet och det språk som barnen först lär sig. Abrahamsson påstår även att flerspråkighet är när barnet lär sig ytterligare språk utöver modersmålet. Skolverket (2006) skriver att barn som lär sig sitt modersmål inte bara lär sig grammatik och fyller på sitt ordförråd utan modersmålet innehåller också regler, värderingar och normer. De växer in i en kultur, sin familjs kultur och vad som är accepterat i den. Skolverket (2006) menar även att modersmålet blir en central roll i barnets liv och genom modersmålet växer barnets identitet och självkänsla fram. Språk och identitetsutveckling hör samman med varandra, barn som är trygga i sig själva och utvecklar sitt modersmål väl har lättare att ta sig an ett nytt språk och en ny kultur.

Det behövs andra kunskaper av förskollärare när man arbetar med flerspråkiga barn än när man arbetar i en barngrupp där alla har ett svenskt ursprung. Som förskollärare är det nödvändigt att man intar ett professionellt förhållningssätt gentemot flerspråkiga barn, vilket innebär att man belyser värdegrundsfrågor ur ett mångfalds perspektiv. Mångfaldsperspektiv kan förklaras genom att förskollärare skaffar sig tillräckligt med kunskap för att bemöta människor med olika bakgrund. Det är viktigt att förväntningarna är lika höga på de barn som är flerspråkiga som enspråkiga och att förskollärarna reflekterar över sin och förskolans inställning till flerspråkighet (Benckert et al. 2008). Det är också viktigt att förskollärarna skaffar sig kunskap kring området och respekterar de flerspråkiga barnens samt deras föräldrars åsikter, och att förskollärarna intar ett interkulturellt förhållningssätt (Benckert et al. 2008). Ett interkulturellt förhållningssätt beskriver skolverket (2006) som en medvetenhet kring sin egen roll och sin egen etniska bakgrund. Alla barn bär med sig sociala och kulturella erfarenheter och kunskaper utifrån deras uppväxt. Det är viktigt att som förskollärare ha kunskap och förståelse för hur ett mångkulturellt samhälle kan reflekteras i förskolan. Språk och identitet hör samman, därav ska alla barn i förskolan ges möjligheter till flerspråkig utveckling. I det stora hela handlar det om att visa respekt samt att framhäva styrkan hos varje barn.

Att samhället blir mer och mer mångkulturellt innebär att det kommer människor hit från andra länder som vill passa in och bli en del av det svenska samhället. Dessa

människor är oftast väldigt måna om att anpassa sig till ny svensk kultur, det svenska språket och det svenska sociala samhället. De är inställda på att bli en del av det svenska samhället och många glömmer därmed att bevara sin kultur och ta med sig den in i den nya kulturen. Detta resulterar i att många av de barn som kommer till Sverige minskar användandet av sitt modersmål eller slutar använda sig utav det helt. Detta kan få stora konsekvenser för barnen i att hitta sin identitet menar Yazıcı et al. (2010). Utveckling av modersmålet skall påbörjas så tidigt som möjligt för att utnyttja den tidiga språkutvecklingens möjligheter (Benckert et al. 2008). Det är av stor vikt att förskollärare skapar sig en förståelse för hur modersmålsutveckling hör ihop med barnets identitet (Ladberg, 2003). Ladberg och Nyberg (1996) berättar att många barn med annat modersmål än svenska ofta skäms för att använda sig utav sitt modersmål i närheten av barn som endast talar svenska eftersom att det då blir väldigt tydligt att de är olika. Utifrån detta så vill vi undersöka hur verksamma inom förskolan arbetar med barns flerspråkiga utveckling, hur de uppmärksammar barns olika språk och kulturer samt hur förskolor arbetar med dokumentation av språkutveckling.

2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med denna studie är att undersöka hur verksamma inom förskolan ser på modersmålsstöd samt att se hur de arbetar med detta. Vi vill också titta närmare på hur de uppmärksammar barns olika språk och kulturer. Vi kommer att jämföra vad tidigare forskning säger kring arbete gällande modersmålsstöd i förskolan, med hur verksamheten på olika förskolor ser ut enligt de tillfrågade förskolecheferna, förskollärarna och barnskötarna. Genom detta vill vi utöka vår kunskap om hur verksamma inom förskolan arbetar för att underlätta och utveckla barns flerspråkiga inläring. Vi vill även undersöka hur arbetet med dokumentation kring språkutveckling kan se ut i verksamheterna. Vi har valt att begränsa vår undersökning till två olika kommuner då vår tid är begränsad.

Utifrån vårt syfte har vi formulerat dessa frågeställningar:

- Hur ser verksamma inom förskolan på modersmålsstöd?
- Hur arbetar förskolor med att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer?
- Hur arbetar förskolor med dokumentation av språkutveckling?

3. TEORETISK BAKGRUND

Här presenteras tidigare forskning inom området modersmål och flerspråkighet. Utifrån vårt syfte så har vi fokuserat på hur förskolläraernas förhållningssätt kan påverka barns flerspråkiga utveckling. Vi har även tittat närmare på vilket uppdrag förskolan har gentemot de flerspråkiga barnen enligt olika styrdokument och vilken betydelse modersmålet har för barnets språkutveckling. Vi har också tittat på hur språk och identitet hör samman samt vikten av att förskolan dokumenterar barns språkutveckling.

3.1 Förskolans uppdrag

Förskolan har ett genuint uppdrag gentemot stöd för de barn med ett annat modersmål än svenska. Bestämmelser för hur flerspråkiga barn ska få stöd finns bland annat i Barnkonventionen, skollagen samt mål och riktlinjer för hur arbetet kan se ut finns i läroplanen för förskolan.

3.1.1 Konventionen om barnets rättigheter

Rädda barnen och andra föreningar arbetade länge med att få en konvention om barns rättigheter. Detta gjordes då det tidigare skrivits deklARATIONER om barnets rättigheter men som inte följdes av alla länder. I en konvention däremot finns det regler och den regering som skriver på en konvention lovar att följa reglerna. Barnkonventionen (Falk & Hammarberg, 2005) säger att det är regeringen i varje land som ska skydda barnet och ta ansvar för att barnet får sina rättigheter. Sverige har skrivit på denna konvention och lärare och andra som arbetar med barn får därför ta del av och lära sig om vilka regler som finns skrivna i barnkonventionen

Utifrån ämnet modersmål finns i barnkonventionen artikel 30 att ta hänsyn till, denna handlar om att barn som tillhör minoriteter eller ursprungsfolk har rätt till sitt språk, sin kultur och sin religion. Verksamma i förskolan har därigenom ett stort ansvar att se till att barn med annat modersmål än svenska ska få tillgång att bruka sitt språk, sin kultur samt sin religion.

3.1.2 Skollagen

Även i skollagen (SFS 1985:1100) finns bestämmelser för barn som har ett annat modersmål än svenska. I Kapitel 8, paragraf 10, står skrivet att förskolan ska medverka till att alla barn med annat modersmål än svenska ska få möjlighet att utveckla både det svenska språket samt sitt modersmål.

3.1.3 Läroplan för förskolan

I läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) finns det mål och riktlinjer som verksamma inom förskoleverksamheten ska arbeta utifrån. Inom området modersmål och flerspråkighet finns detta att sträva efter:

Förskolan ska sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska utvecklar sin kulturella identitet och sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål

(Skolverket, 2010, s.11)

I läroplanens värdegrund och uppdrag finns även beskrivit hur förskolan stödjer och förbereder barnen inför ett liv i vårt internationaliserade samhälle:

Det svenska samhällets internationalisering ställer höga krav på människors förmåga att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Förskolan är en social och kulturell mötesplats som kan stärka denna förmåga och förbereda barnen för ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle. Medvetenhet och det egna kulturarvet och delaktighet i andras kultur ska bidra till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar. Förskolan ska bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet

(Skolverket, 2010, s.6)

I Läroplanen för förskolan står även skrivet att:

Barn med utländsk bakgrund som utvecklar sitt modersmål får bättre möjligheter att lära sig svenska och även utveckla kunskaper inom andra områden

(Skolverket, 2010, s.7)

Läroplanen förespråkar genom detta att modersmålet är av betydelse för flerspråkiga barns utveckling och lärande. Förskolan har en viktig roll i att låta barnen ingå i en kulturell mångfald så att de förbereds för deltagande i ett mångkulturellt samhälle.

3.2 Forskning om modersmålets betydelse

Forskning visar att användandet av sitt modersmål underlättar inläringen av ett nytt språk samt att det utvecklar nyfikenhet och respekt för andra språk och kulturer. Modersmålet är även viktigt för att lära sig nya ord och begrepp på ett främmande språk och att förstå meningen med dem samt för att utveckla kommunikationsstrategier (Pandey, 2014). Forskning visar också att det är viktigt att stödja både första- och andraspråksinläring eftersom språken kan ha utbyte av varandra, både i att berika barnets ordförråd samt att lära sig de olika fonologiska färdigheterna (August & Shanahan, 2006; Goldenberg, 2008). Även Benckert et al. (2008) förklarar att barn behöver modersmålsutveckling som en förutsättning för att lära sig ett nytt språk. Pandey (2014) förklarar vidare att det även är av stor vikt att hela tiden använda sitt första språk för att inte förlora de kunskaper och tillhörande kulturskatter som språket bär med sig. Bristen på modersmålsundervisning kan leda till att barn känner sig rotlösa och förlorade.

När barn får använda sitt modersmål parallellt med det nya språket får de undermedvetet engagera sig i en kulturell mångfald vilket forskning visat kan leda till bättre social kompetens (Pandey, 2014). Forskning kring andraspråksinläring har problematiserat kring om tvåspråkig inläring kan orsaka förvirring eller försening av språkutveckling hos mindre barn, men det finns fler betydande fördelar med att lära sig två språk då modersmålet underlättar andraspråksinläringen menar August och Hakuta (2005) och Bialystok (2001). Forskning visar även att modersmålet är en central del i barnets liv, både socialt och i den personliga utvecklingen. Om barnet får utveckla sitt modersmål så höjer det barnets kompetens i andra språk och breddar därigenom barnets utbildningsmöjligheter. Modersmålet stärker även barnets självkänsla vilket resulterar i att barnet respekterar och tar hänsyn till sin hemkultur men även till det nya samhället och dess normer och värden. Modersmålet ger även barnet kulturella värderingar genom att språket förmedlar inläring mellan sociala regler och kulturella värden (Yazıcı et al. 2010). Även García et al. (2008) stödjer Yazıcı et al.s teori kring att modersmålsundervisning kan leda till högre sociala och akademiska prestationer för tvåspråkiga barn. Ladberg (2003) förklarar även att hur många språk ett barn än kan så är modersmålet det språk som ger de djupaste känslorna av trygghet och tillhörighet. Det är därmed av stor vikt att barnet får med sig sitt modersmål vidare i livet. Ladberg förklarar vidare att många föräldrar vill att barnet endast lär sig svenska i förskolan då de tror att det är det bästa för barnet då de ska växa upp i ett svenskt samhälle. Tvärtom vad de tror så behöver barnet utvecklas i sitt modersmål för att lättare tillägna sig det svenska språket. Hon menar att om barnet lär sig ord och begrepp på sitt modersmål så behöver barnet endast lära sig en ny beteckning till ordet. Håkansson (2003) belyser i detta att det tydligt går att se att de barn som får modersmålsstöd/undervisning använder sig utav sitt modersmål mer ofta än de barn som inte gör det.

Skolverket (2003) har tittat på samband mellan modersmålsundervisning och skolresultat där forskning visar att elever som närvarat på modersmålsundervisning

även fått högre betyg i svenska samt en tryggare skolsituation. För att språkutvecklingen ska bli så bra som möjligt så är det viktigt att förskolan bemöter flerspråkiga barn på ett professionellt sätt som stimulerar deras språkutveckling. Skolverket poängterar även att forskning har visat att av de flerspråkiga barn som får bäst resultat i skolan är de barn som har fått modersmålsstöd redan i förskolan och dess tidiga år. De anser att modersmålsstöd i förskolan bör vara obligatoriskt för kommunerna att erbjuda men för att detta ska vara möjligt krävs det mer flerspråkig personal samt att ledningen använder deras kunskaper i förskolan.

Familjen är de viktigaste människorna i ett barns liv, och deras språk blir viktigt för dem. Modersmålet och det språk vi använder oss utav i hemmet blir det viktigaste språket för oss i vårt liv. Språket vi lär oss som barn har vi lättare att uttrycka våra känslor på (Ladberg & Nyberg, 1996). Ladberg (2003) nämner även tankespråk och samtalspråk, hon menar att genom tankespråket lär vi oss nya kunskaper. Tankespråket är oftast på modersmålet medan samtalspråket kan variera.

3.3 Forskning om förskollärares betydelse för flerspråkig inläring

Benckert (2003) poängterar vikten av att lärare måste förstå hur viktig de själva är för att barnets språk ska utvecklas. Hon förespråkar även att förhållningssättet är väsentligt för hur barnet kommer att ta till sig det nya språket, med det menar hon hur man talar till och med barnet. Det är även av stor vikt att skapa en bra balans mellan alla som vistas på förskolan då alla barn behöver känna sig sedda, känna att de vågar tala samt känna att de kan pröva sig fram för att lyckas. Benckert (2003) lyfter även att alla barn har olika personligheter och därmed måste man ha i åtanke att de även lär sig på olika sätt. För ett språkutvecklande arbete i förskolan måste barnen, enligt Benckert et al. (2008), omges av ett rikt och nyanserat språk där de får höra många olika ord och begrepp samt att de får möjlighet att själva formulera sina tankar, önsknings och behov. Ladberg & Nyberg (1996) förespråkar vikten av att barn känner en trygghet i att kunna uttrycka sig och visa sina känslor. Det är viktigt med modersmålsstöd i förskolan eftersom det blir en trygghet att luta sig tillbaka på när de lär sig det nya språket. Om lärare inte uppmärksammar barnens språk och kultur, så förmedlar de till barnen att det inte är viktigt för dem, att barnet inte är viktigt. Det är därmed av stor vikt som förskollärare att försöka förstå barnet, att hjälpa till med ord när barn försöker att uttrycka sig och att använda sig utav illustration när barnet har svårt att förstå.

Robertson et al. (2014) menar att det både i hemmet och i skolan finns viktiga anledningar till att utveckla och stödja barns modersmål och skolspråk. Ett bra förhållningssätt har enligt Robertson et al. visat gynnat barnen samt visat hur användning av modersmål i skolan kan påskynda inläringen av skolspråket. Lärare bör se till att barn med annat modersmål än landets huvudspråk ges möjligheter att få delta i

aktiviteter på sitt modersmål. För att stödja och utveckla barns språkliga utveckling påpekar även Rodriguez och Guiberson (2011) att det är förskollärarnas förhållningssätt som är viktigt. Förskollärare bör ständigt vara uppdaterade och kunniga inom området för att barnen på ett korrekt sätt ska få stöd i sin språkutveckling. Även Thulin (2008) tar upp att förskollärarnas attityder har att göra med förskolans kvalitet gällande förskolans uppdrag. Det är viktigt att förskollärarna använder sig utav sin kompetens på ett korrekt sätt för att kvalitén på verksamheten ska vara hög. En förskola med hög kvalitet utmärks av förskollärare som interagerar med barnen utifrån ett demokratiskt och pedagogiskt förhållningssätt.

Skolverket (2003) skriver att många lärare anser att arbetet med modersmål har en låg status. Modersmålstränarnas arbete ifrågasätts av andra kollegor eftersom många inte prioriterar ämnet. Modersmålstränarna anser däremot att många lärare saknar kompetens kring modersmålets betydelse för barns identitet och språkutveckling. Även Skans (2011) tar upp att lärare som har en negativ syn på flerspråkighet och ser det som ett problem som de ska lösa, har en felaktig utgångspunkt för att kunna möta barn med annat modersmål. Med denna inställning kan de inte heller stärka barnets självbild, vilket kan leda till ett hämmande av lärandet. Om lärare istället ser flerspråkighet som en resurs så stärks motivationen att lära sig ett andraspråk hos barnen. Benckert (2003) menar därför att det är viktigt att förskollärare skaffar information och kunskap för att få en bättre förståelse av ett flerspråkigt barns behov. Förskollärarna måste ha kunskap om vad det innebär att vara flerspråkig för att kunna tillgodose dessa behov. De behöver även ha kunskap om hur det är att lära sig ett nytt språk och hur man kan skapa bra utgångspunkter för att de flerspråkiga barnen ska utvecklas.

Eliaso Magnusson (2010) skriver att det är en självklarhet att barn får de bästa förutsättningar för lärande av nya saker när det sker på ett språk som de kan förstå. Hon anser att det är viktigt att skolvärlden tar hänsyn till detta och utformar sin undervisning efter alla barn, även de barn med annat modersmål än svenska. De ska få samma förutsättningar som de barn som har det svenska språket som modersmål att visa upp sina färdigheter och kunskaper. Skolverket (2006) menar att förskolan är en kulturell mötesplats och har en betydande uppgift i att lära barnen att utveckla solidaritet. Det är viktigt som förskollärare att inta ett interkulturellt arbetssätt och att uppmuntra barnen att använda sina språk. Skolverket poängterar även att identiteten, lärandet och språket hör samman och därför är det viktigt att det i förskolan finns utrymme för barn med annat modersmål än svenska att utveckla sina språk. För att dessa språk ska kunna utvecklas bör förskollärare stödja barns språkutveckling och varje barn bör bemötas som en egen individ. Förskollärare bör uppmuntra barnens föräldrar att inte sluta använda sig utav sina modersmål i hemmen och förklara hur viktigt modersmålet är för barns språkliga utveckling men också för barnets identitet. Det är också viktigt att förskollärare aktivt stödjer barns modersmålsutveckling i förskolan. Benckert et al. (2008) tar upp att olika sätt att legitimera och mentalt stödja modersmålet görs genom att visa intresse och nyfikenhet, att uppmuntra samt att vara positivt inställd till flerspråkighet.

3.4 Språk och identitet

Ladberg (2003) menar att vi genom språket kan kommunicera och på så sätt uttrycka vår identitet. Hon säger även att vår identitet som människa förändras och utvecklas hela livet, men att grunden till vår identitet kommer från tidig barndom. Språk och identitet går hand i hand. Många barn låtsas i tidiga åldrar inte förstå sitt modersmål, för att de tror att det inte är accepterat i Sverige. Ladberg påpekar även att barn inte lär sig det nya språket bättre för att de förtränger sitt modersmål. Börjar man att skämmas för sig själv, vad man pratar för språk och vart man kommer ifrån så skapas en osäkerhet hos individen, och man fortsätter även att vara osäker i det nya språket. Ladberg tar även upp att barn som inte vill använda sig utav sitt modersmål behöver i första hand stöd med sin identitet. För att våga visa vem man är måste man vara trygg i att man blir accepterad, om man inte är trygg i tron om att bli accepterad döljer man hellre vem man är för att inte bli utskrattad eller inte passa in. Även Ladberg & Nyberg (1996) tar upp att barn som inte blir förstådda på sitt modersmål kan känna sig otrygga vilket resulterar i att de får svårare att lära sig. De påpekar även att barns språkinläring påverkas av bemötandet från andra människor. Barn som ofta blir utpekade på grund av brister och brytningar i språket blir osäkra i sitt användande av det nya språket.

Yazıcı et al. (2010) nämner att många barn redan i förskoleåldern förlorar sitt modersmål helt. Vissa utav barnen minskar sitt användande av modersmål under skoltiden och många använder bara sitt modersmål hemma tillsammans med sina familjer eller vänner som talar samma språk. Yazıcı et al. nämner även att föräldrarna till de här barnen som slutar att använda sig utav sitt modersmål, eller minskar användandet utav det uppmuntrar barnen till det eftersom de vill att barnen ska smälta in i det nya samhället. Det här kan få andra konsekvenser än att barnen endast förlorar sitt modersmål. Enligt Yazıcı et al. så är det av stor vikt att barnen får behålla modersmålet eftersom det har en central roll i de här barnens liv. Modersmålet höjer barnens självkänsla och av modersmålet får barnen både sociala och kulturella värderingar. Det resulterar slutligen i att barnen får respekt för sin hemkultur men också för kulturen i det nya landet.

Pandey (2014) diskuterar kring modersmålets betydelse för barns identitet. Att sluta använda modersmålet kan resultera i låg självkänsla hos barnet, det kan även gå så långt att det skapar en identitetskris. Pandey nämner även att modersmålsundervisning gynnar barnets personliga utveckling eftersom att språk och kulturer får utbyte av varandra. Yazıcı et al. (2010) berättar vidare att utebliven modersmålsundervisning eller förlorandet av sitt modersmål får barnen att hamna i ett utanförskap både när det gäller de olika språken men också de båda kulturerna. Detta kan skapa stora problem och Yazıcı et al. är eniga med Pandey om att barnen hamnar i ett utanförskap både språk- och kulturmässigt. Detta gör det svårt för barnen att hitta sin identitet. Att förlora modersmålet kan även påverka relationer inom familjer negativt enligt Anderson (2012), Hinton (1999), Quin (2006), Tabors (2008) och Wong Fillmore (1991). De

håller också med Yazıcı et al. samt Pandey när det kommer till att barn kan hamna i utanförskap på grund av uteblivet modersmålsstöd. Det är därför viktigt enligt Anderson, Hinton, Quin, Tabors och Wong Fillmore att modersmålet hos barn stöds i förskola och skola.

3.5 Dokumentation av språkutveckling

Skolverket (2006) skriver i sin skrift *Komma till tals – Flerspråkiga barn i förskolan* om varför man ska dokumentera barns språkutveckling:

För att få en bild av barnets språksituation kan man ta reda på vid vilka tillfällen barnen använder sina olika språk. När man observerar små barn bör man även titta på deras ickeverbala kommunikation, till exempel hur barnet kommunicerar och med vem, vilka ord barnet kan använda och hur de används

(Skolverket, 2006 s.56).

Genom att observera och dokumentera barnens språkliga utveckling och den processen så blir det tydligt vart barnet står i sitt lärande och förskollärarna kan arbeta vidare för att fortsätta utveckla barnets språk.

Sandvik och Spurkland (2011) påpekar även de vikten av att dokumentera barns språkfärdigheter. Att dokumentera barns språkutveckling resulterar i att förskollärarna får en helhetsbild över den språkliga miljön i förskolan. Det gör att förskollärarna kan anpassa och förändra miljön på förskolan så att den stimulerar alla barns språkutveckling. Det skapar också en medvetenhet hos förskollärarna att arbeta med språk och dokumentation. Ladberg och Nyberg (1996) menar att förskollärare måste titta både på barns språkutveckling i sitt modersmål och i det svenska språket för att kunna göra en korrekt och rättvis dokumentation. Sandvik och Spurkland (2011) förklarar vidare att dokumentation inte ska vara någonting som upplevs som jobbigt för förskollärarna utan det ska vara en sak att dra nytta av för att underlätta deras fortsatta arbete. Språklig dokumentation ska inte heller vara ett test på hur mycket barnet kan och vad barnet behöver förbättra utan det ska vara en kartläggning över vart barnet står i sin språkutveckling och hur förskollärare kan utmana barnet efter dess möjligheter. Förskollärare som dokumenterar barns språkliga utveckling måste själva också besitta en hel del kunskap inom området för att kunna utmana barnen efter vad var och en behöver. Att dokumentera barns språkutveckling förbättrar också förskollärarnas språkliga kompetens enligt Sandvik och Spurkland.

Att dokumentera barns språkutveckling kan också vara positivt för samarbetet mellan förskola och hem för att utbyta reflektioner och händelser på förskolan och i hemmet. Det bör vara ett utbyte kring barnets språkutveckling menar Sandvik och Spurkland (2011). Det är av stor vikt att man som förskollärare vid dokumentation av barns

språkutveckling inte jämför barnet med normer. Språklig dokumentation och begreppet kartläggning som Sandvik och Spurkland använder sig utav ska göras med en positiv helhetssyn på barnet och de ska inte jämföras med andra barn menar de. Det här är extra viktigt när det kommer till flerspråkiga barn då de inte kan jämföras med enspråkiga barn. Det är också viktigt att språklig dokumentation sker kontinuerligt i förskolans vardag. Dokumentationen ska ge förskolläraren saker att arbeta vidare med men också en bild av hur de redan arbetar. Dokumentation ska också ge förskollärare en syn på hur man fortsättningsvis kan arbeta med att stötta barnen i sina språkutvecklingar. Språklig dokumentation kan ske på olika sätt, till exempel genom anteckningar, videoinspelningar, loggbok samt samtal med barn. Det gäller att förskolläraren har ett bra förhållningsätt till dokumentation för att dokumenteringen av barnet språkutveckling sker korrekt (Sandvik & Spurkland, 2011).

Sandvik och Spurkland (2011) skriver också att man i förskolan ofta tror att man inte kan tala om barnets språkutveckling inom modersmålet. Det är svårt att kommunicera med föräldrar och familjer eftersom språket inte är lika men det kan också vara att ingen i personalen kan språket barnet talar. Det är bra om barnet får stöd av en vuxen som talar samma språk i förskolan eftersom det blir en trygghet för barnet. Ofta är barnets berättelser på modersmålet mer innehållsrik än i det nya språket vilket är helt naturligt, men eftersom förskollärare oftast inte kan barnets modersmål så går vi miste om att se helheten i barnets språkutveckling.

En kartläggning av språkfärdigheter hänger inte löst i luften, utan består i princip av tre steg: beskriva, analysera och handla. Förskollärarna beskriver barnets språkfärdigheter genom att dokumentera olika exempel som de uppmärksammar. För detta ändamål finns det som sagt olika tillvägagångssätt. Det som är dokumenterat och nedskrivet säger något om barnets språkfärdigheter, men vad? Vad berättar kartläggningen?

(Sandvik & Spurkland, 2011, s.177).

3.6 Flerspråkiga barns villkor i förskolan

Kultti (2015) påpekar att barn med svenska som modersmål och flerspråkiga barns språkutveckling ofta jämförs med varandra. Det är viktigt att kunna ett språk, och det är svenskan. Hon menar att många tror att om barnen kan lära sig svenska och förhålla sig till bara det så behöver de inte använda sig utav modersmålet. Använder man sig utav sitt modersmål ses det istället som att man har svårt för att använda sig av det svenska språket. Inläring av det svenska språket hos barn med annat modersmål än just svenska förväntas utav samhället ske utan uppmärksamhet och stöd. Barnen får då själva ta ansvar över sin språkinläring av svenskan.

Kultti (2015) påpekar även hur viktig den språkliga miljön är för att barnen ska bli motiverade och inspirerade till att lära sig språk, därefter blir språkmiljön på förskolan av stor betydelse för att förskolebarnen ska utmanas i sin språkinläring. Det är också viktigt att förskollärare arbetar medvetet med att reflektera och analysera språkmiljön så att det anpassas efter alla barn på förskolan. Barn lär och utvecklas tillsammans med varandra. Kultti betonar även att förskollärare måste bemöta varje flerspråkigt barn utifrån dess erfarenheter och kunskaper. Det är viktigt med närvarande lärare som arbetar pedagogiskt och har en respekt för alla barn. Lärare ska skapa möjligheter och aktiviteter så att barn får chans att utveckla sitt språk genom att ta hänsyn till barns erfarenheter och intressen. Alla barn på förskolan har rätt till deltagande i förskolans verksamhet, oavsett etnicitet, ålder och kön.

3.7 Modersmålsstöd utifrån ett interkulturellt förhållningssätt

Benckert et al. (2008) förklarar begreppet interkulturell som en process där samverkan mellan olika kulturer skapar möjligheter till förståelse och respekt. De poängterar att man får en berikad kunskap genom möte med människor med andra förhållningssätt än det man har själv. Det är av stor vikt att verksamma inom förskolan tydliggör för sig själva vilken bakgrund och vilka värderingar de har. De menar att om förskolan ska kunna ge barnen stöd i den dubbla kulturtillhörigheten som läroplanen för förskolan (skolverket, 2010) talar om så behöver personalen utgå ifrån och ta tillvara på både barnens och vårdnadshavares kunskaper och erfarenheter, använda texter, bilder och material som speglar olika kulturer och miljöer, visa ömsesidig respekt och nyfikenhet samt låta olika åsikter och synsätt berika varandra. Ett interkulturellt förhållningssätt ska även, enligt Benckert et al. (2008), präglas av språklig och kulturell mångfald där olikheter ska ses som en tillgång.

För att förskolor ska kunna utvärdera sin verksamhet och se om de i praktiken har ett interkulturellt förhållningssätt så har Benckert et al. (2008) tagit fram en punktlista på vad som ska förekomma i verksamheten om förskolan vill arbeta utifrån ett interkulturellt förhållningssätt. De tar bland annat upp att pedagogerna har kunskap om

barnens bakgrund, att förskolemiljön återspeglar barnens kulturella bakgrund, att flerspråkiga pedagoger finns anställda på förskolan, barnen uppmuntras att delta i många aktiviteter som uppmuntrar interaktion samt att pedagogen har fokus på innehåll före form.

4. METOD

4.1 Val av metod

Bryman (2011) förklarar två olika forskningsstrategier; kvantitativ och kvalitativ forskning. Den kvantitativa forskningen beskriver han som en insamling av numerisk data, en objektivistisk syn på verkligheten. Han menar att det är ett deduktivt slag mellan teori och forskning samt en förkärlek för det naturvetenskapliga synsättet. Den kvalitativa forskningen är däremot mer inriktad på ord än siffror och har en induktiv syn på förhållandet mellan teori och praktik. Vi valde att utforma undersökningsfrågor gällande modersmålsstöd som vi tagit med till förskolorna och låtit förskolechefer, förskollärare och barnskötare besvara. Vi kommer att vara både kvantitativa och kvalitativa i vår resultat- och analysdel då resultatet är framställt kvantitativt i diagram och siffror samt att intervjun med SVA läraren framställs kvalitativt.

Vi valde att använda oss utav undersökningsfrågor som vi sammanställt på blanketter för att vi ville få kvalitativa svar till vår undersökning. Bryman skriver vidare om kvalitativ forskning, där resultatet handlar om förståelsen av den sociala verkligheten utifrån underlaget av hur deltagarna tolkar denna verklighet. Vi ville att de verksamma inom förskolan skulle utgå utifrån egna erfarenheter och arbetssätt, eftersom det är det vi vill nå utifrån vårt syfte och våra frågeställningar. Genom att använda oss utav en kvalitativ forskning kan vi få slutsatser som baseras på praktiska resultat och erfarenheter (Bryman, 2011). Vi har även gjort en intervju med en SVA lärare där det finns en låg grad av standardisering eftersom att kvalitativa intervjuer ger utrymme att svara med egna ord (Patel & Davidsson, 2003). Vi valde också att stanna på förskolorna medan de besvarade våra undersökningsfrågor för att de skulle få en möjlighet att fråga oss om det fanns oklarheter kring frågorna. Vi hade dock inte möjlighet att göra detta på alla förskolor vi frågade då tidsramen inte räckte till. Några utav förskolorna besvarade frågorna utan vår närvaro vilket kan ha resulterat i att några utav frågorna blev missförstådda.

4.2 Urval

Det första vi fick ställa oss frågande till var hur många förskolor som det skulle finnas möjlighet att hinna med under den tid vi hade på oss att genomföra våra undersökningar. Vi valde att begränsa oss till två kommuner i vår närhet då det var mest tillgängligt för den tidsram vi hade att utgå ifrån. Vi valde att mejla till alla förskolechefer inom de båda kommunerna för att få så många svar som möjligt, variation i våra svar samt ett så brett resultat som möjligt inom det område som valts ut. Vi valde att fråga förskolecheferna först för att få deras tillåtelse att genomföra undersökningen på deras förskolor innan vi kontaktade förskollärarna och barnskötarna (Löfdahl, 2014). Eftersom detta var en frivillig undersökning där deltagarna gavs möjlighet till att avstå att medverka (Löfdahl, 2014), så har vi inte fått svar från alla förskolechefer. Undersökningen har endast genomförts på de förskolor vi fick tillåtelse av från cheferna samt blivit besvarade av de förskollärare och barnskötare som gett sitt medgivande. Vi har valt att intervjua både chefer och personal för att se om det finns skillnader i deras svar. Våra frågeställningar rör till största del förskollärare och barnskötare men vi valde även att fråga förskolechefer för att få deras syn på våra frågor. Våra undersökningar har genomförts på mångkulturella förskolor, förskolor med endast enstaka barn med utländsk bakgrund samt förskolor som enbart har svensktalande barn vilket uppmärksammades i efterhand och inte var valt från början. Vi valde också att intervjua en SVA lärare, en lärare som arbetar med svenska som andra språk. Hon är samordnare för modersmålsarbetet samt språkassistenterna på en av de förskolor vi besökt och hon arbetar med detta dagligen. Vi valde att ha en enskild och djupare intervju med henne för att få en tydlig bild på hur denna förskolas arbete ser ut samt för att få kunskap om hur de arbetar med modersmålsutveckling. Vårt syfte med att intervjua henne var att få ta del av hennes kunskap kring området eftersom hon har specialiserat sig inom detta. Det var också för att vi inte var säkra på att det fanns fler personal i de olika kommunerna som hade specialiserat sig på flerspråkighet, och den här läraren hade vi sen tidigare kännedom om.

Det vi vill framhäva gällande vår undersökning och vårt urval är att det har begränsats till två kommuner i Sverige och våra resultat gäller enbart dessa. Vi har också endast utfört undersökningen på de förskolor vi fått tillåtelse av samt de förskolor som valt att deltagit. Vi har alltså inte genomfört vår undersökning på alla förskolor i de två kommunerna vilket gör att vi heller inte kan säga att resultatet av vår undersökning står för hela kommunerna utan enbart för de förskolor vi besökt och fått svar ifrån. Hade vi valt andra kommuner och andra förskolor så hade vårt resultat kunnat se helt annorlunda ut.

4.3 Genomförande

Utifrån vårt syfte och våra frågeställningar formulerade vi undersökningsfrågor gällande modersmålsstöd i förskolan (se bilagor). Vi valde att använda oss utav både öppna och slutna frågor då uppgiftslämnaren både kan svara fritt samt ställas inför fastställda svarsalternativ (Hjalmarsson, 2014). Våra öppna frågor valde vi för att vi ville ha de anställdas egna ord på deras eget synsätt på ämnet samt hur de arbetar kring detta på deras arbetsplats. Med de öppna frågorna ville vi även få så många egna reflektioner kring ämnet som möjligt för att få ta del av de olika förskolornas arbetssätt. Vi valde de slutna frågorna för att tydligt se skillnader hos de svarande kring åsiktsfrågor, barngruppens storlek och barngruppens utformning. De slutna frågorna rörde delar i den specifika verksamheten och de slutna frågorna blev enbart olika beroende på avdelning, förskola och kommun. De öppna frågorna kunde däremot bli lika oavsett vilken avdelning, förskola eller kommun som besvarade dem. Genom att använda oss utav både öppna och slutna frågor (Hjalmarsson, 2014) fick vi ta del av både de anställdas egna ord och åsikter men också det fakta som är konkret inom de olika verksamheterna. Genom att använda oss utav denna metod fick vi ett så brett resultat som var möjligt inom de områden vi valt.

Undersökningsfrågorna delades ut på de förskolor vars förskolechefer givit sin tillåtelse (Löfdahl, 2014). Genomförandet av våra undersökningar såg olika ut beroende på vad som passade bäst för de olika förskolorna samt utifrån våra egna förutsättningar. En del utav förskolorna valde vi att besöka, då kunde personalen besvara dem på plats vilket gav dem möjlighet att ställa frågor. Fördelen med detta är enligt Hjalmarsson (2014) att vi får så många svar som möjligt men det kan finnas en risk att svaren blir mindre genomtänkta än om varje person fått svara var för sig. Vissa utav förskolorna hade inte möjlighet till att all personal besvarade frågorna samtidigt, då anpassade vi oss utefter det och lämnade in våra undersökningsfrågor och hämtade dem några dagar senare. Fördelen med det var att personalen kunde besvara dem den tid som passade dem bäst samt att de i vissa fall blev mer genomtänkta (Hjalmarsson, 2014). Nackdelen var istället att det inte fanns möjlighet till att ställa oss frågor vilket gjorde att några utav frågorna kunde bli missförstådda. Hur besvarandet av frågorna gick till såg också olika ut beroende på vilket förskola vi besökte. Några i personalen ville att vi skulle läsa frågorna och skriva ner deras svar enskilt, istället för att de själva satt med dem, medan andra ville besvara dem själva. Så vi har också suttit enskilt med några utav de tillfrågade. Då ett besök på alla dessa förskolor som givit sin tillåtelse skulle ta allt för lång tid, valde vi att begränsa våra besök på förskolorna till så många som gick att hinna med enligt vår tidsram. Istället för att besöka alla förskolor så valde vi också att mejla undersökningsfrågorna till några utav dem. Fördelen men det var att vi hann med att få svar från fler förskolor än om vi endast hade åkt ut och besökt dem, nackdelen var dock att det blev en hel del bortfall (Hjalmarsson, 2014). De förskolechefer som besvarade våra undersökningsfrågor gjorde det också på olika sätt. Några utav dem besvarade frågorna enskilt medan andra hellre ville ha ett besök från oss. Vi anpassade oss efter

deras önskningsar då valet av deras besvarande inte hade någon tydlig utformning av oss. En utav oss intervjuade också en SVA lärare vilket gjordes i ett möte med henne. Varför vi valde att ha en direkt intervju med henne var för att få specifika svar utefter hennes kunskap samt hennes åsikter och värderingar kring området (Bryman, 2011).

Alla som besvarade våra undersökningsfrågor blev informerade om att det var en frivillig undersökning. Vi informerade även förskollärarna och barnskötarna att de skulle vara *anonyma*, vilket innebär att ingen vet vem som fyllt i enkäten samt att ingen annan än vi skulle läsa deras svar. Förskolechefernas enkät är däremot *konfidentiell* då endast vi har uppgifter om vem som svarat på enkäten (Hjalmarsson, 2014), inte heller här kommer någon annan att läsa deras svar. Den SVA lärare som intervjuats lämnade ett muntligt informerat samtycke till detta. Hennes namn är i arbetet fingerat för att behålla hennes anonymitet.

4.4 Bearbetning av material

När vi hade samlat in allt material från de förskolor, personal och förskolechefer som valt att medverka började vi att sortera materialet och de svar vi hade fått in. Vi skrev ner alla olika svar vi fått på de olika frågorna, förskolecheferna för sig och barnskötare och förskollärare tillsammans. När vi sedan skrivit ner alla svar vi fått så räknade vi hur många som hade svarat lika och fick därefter ut vilka svar som var vanligast. Vi valde att fokusera på de svar som var vanligast då vårt resultat hade blivit alldeles för stort för oss att bearbeta annars. Många av de svar vi fick in tas alltså inte med i vårt resultat på grund av detta. Några valde att inte besvara alla frågor och lämnade svaret tomt och det togs inte heller med i vårt resultat då vi tolkade det som att de inte ville besvara de frågorna eller att de inte förstods. Från början hade vi tänkt att använda oss utav de svarandes kvalitativa svar i vårt resultat men då insåg vi att vårt resultat skulle ha blivit alldeles för stort för den tid vi hade på oss att utföra vår studie. Vi valde istället att framställa resultatet både kvantitativt utifrån de svar som samlats in och kvalitativt utifrån vår intervju med Kerstin.

4.5 Frågeställningar

Vi utformade våra frågeställningar efter vårt syfte med vår undersökning. Vi hade i åtanke det Rienecker (2003) skriver kring problemformuleringar, att de ska vara intressanta och viktiga för oss att få svar på samt inte vara för svåra att besvara. Genom hela vårt arbete hade vi i åtanke att frågeställningarna ska vara en genomsyrande del i vårt arbete så att texten får en sammanhängande helhet (Rieckner, 2003).

5. RESULTAT OCH ANALYS

Här presenteras vårt resultat som vi delat in i tre huvudkategorier utifrån förskolechefernas, förskollärare och barnskötares samt SVA-lärares svar. Därefter görs en analys och jämförelse av respondenternas olika svar.

5.1 Intervju med SVA läraren Kerstin

Vi har träffat Kerstin som arbetar som SVA lärare vid en av de förskolor vi besökt. Att vara SVA lärare innebär att hon är lärare i svenska som andraspråk. Kerstin är även samordnare för språkassistenter och språkelever. På förskolan där Kerstin arbetar finns det tjugosex olika språk som talas utav barnen. Kerstin tycker att modersmålet har stor betydelse för barns språkutveckling och även hon påpekar att det finns forskning som visar att barn behöver modersmålet för att utveckla ett nytt språk. Hon nämner att många föräldrar till barn med annat modersmål än svenska vill att deras barn enbart ska lära sig det svenska språket i förskolan men hon förklarar då vikten av att bevara modersmålet och fortsätta använda sig utav det även i hemmet. Hon tycker också att förskollärarnas förhållningssätt har betydelse för flerspråkig inläring då man som förskollärare bör acceptera flerspråkighet. Kerstin tycker att det är av stor vikt att lära sig ord på ett annat språk, att man aktivt lyssnar på barnen samt att man har en positiv inställning till flerspråkig inläring.

Kerstin arbetar med modersmålsinläring genom att parallellt arbeta med språkassistenterna som finns på förskolan. Kerstin pratar då svenska med barnen och språkassistenten på det språk som behövs. På förskolan använder de även tecken som stöd, TAKK, för att tydliggöra vad som sägs. Dokumentation av barns språkutveckling görs genom att Kerstin och språkassistenter observerar och antecknar vad barnen behöver träna på som sedan förmedlas till personalen på barnets avdelning. Kerstin har även barnpärmar där hon för pedagogisk dokumentation av barnen. Hon och barnet i fråga går sedan tillbaka och tittar i pärmarna vad de gjorde senast för att återknyta till barnets språkutveckling.

Kerstin påpekar även att språket kan påverka barnets identitet och hon tar upp att det i barnkonventionen står att alla barn har rätt till sitt språk och sin kultur. Hon nämner även att om barnen inte får modersmålsstöd i förskolan så påverkas deras identitet. För att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer så försöker de på ett naturligt sätt låta barn och språkassistenter prata sitt modersmål tillsammans med de andra barnen på förskolan. De sjunger även sånger på olika språk samt läser böcker som innefattar olika språk och kulturer.

Kommunikationen mellan förskolan och hemmen sker främst via barnets avdelning. Om vårdnadshavarna inte förstår svenska kan personalen ta hjälp av de språkassistenter som finns på förskolan. Personalen har även möjlighet att hänvisa till Kerstin om det är någonting som de funderar över och då kan Kerstin berätta och visa arbetet som de gör med barnen.

5.2 Förskolechefer

I vår undersökning har fem förskolechefer från dessa två kommuner valt att medverka. Alla fem förskolechefer anser att behovet av modersmålsstöd finns på deras förskolor. Stödet de kan erbjuda barnen ser däremot olika ut på olika förskolor. I ett förskoleområde erbjuds inget stöd alls medan det i två andra förskoleområden erbjuder de barnen stöd genom tolk och språkassistenter. De andra två förskoleområdena erbjuder stöd genom böcker, sånger, filmer och lärplattor. Förskolecheferna vill att det ska vara en naturlig del av vardagen. Även dokumentationen av barnens språkutveckling har enligt förskolecheferna en variation och den vanligast förekommande dokumentationen görs genom portfoliopärm (n:2). Andra dokumentationsformer som enligt förskolecheferna används är bland annat BOKUP tester (n:1), månadsuppföljning (n:1) och att förskollärarna har egna ansvarsbarn att observera (n:1).

Två av förskolecheferna anser att förskolorna arbetar med att uppmärksamma varandras länder, språk och nationaldagar för att ta del av varandras språk och kulturer. En annan förskolechef anser att de arbetar utifrån Läroplanens mål om språk och kultur. En av de resterande förskolecheferna anser att arbetet kring att ta del av varandras språk och kulturer sköts väldigt olika på förskolorna medan den sista uppmärksammar detta när de arbetar med kompisregler och hur man ska vara mot varandra.

5.3 Förskollärare och barnskötare

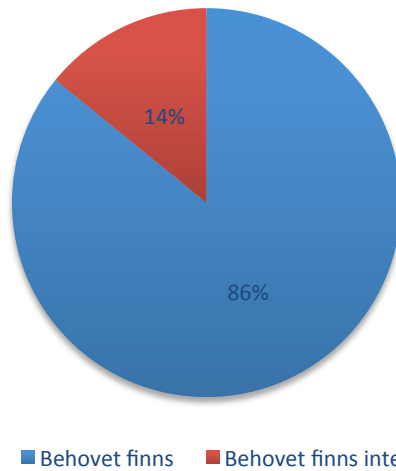
I undersökningen deltog 95 förskollärare och barnskötare. Vi har valt att redovisa resultaten i tre kategorier utifrån våra frågeställningar. Vad personalgrupperna har svarat har vi redovisat i diagram.

5.3.1 Vad förskollärare och barnskötare anser om modersmålsstöd i förskolan

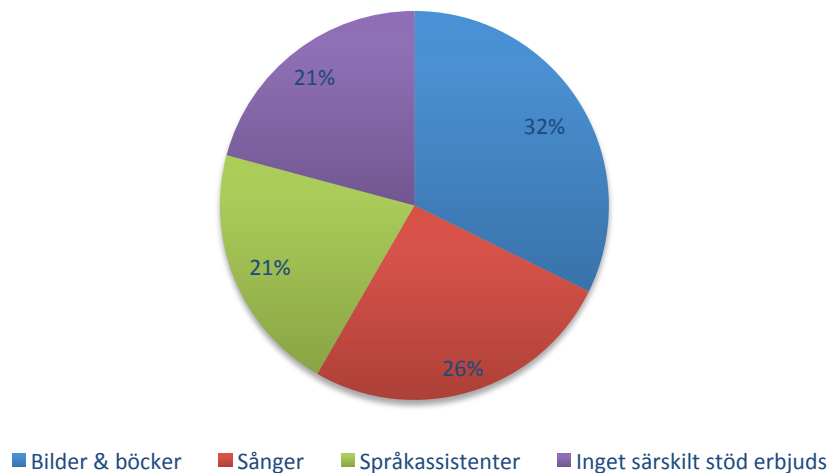
Vi frågade förskollärarna och barnskötarna om alla barn i svensk förskola har rätt till modersmålsstöd. De tre vanligaste svaren var att alla barn har rätt till stöd (n:61), att de inte vet (n:7) och att alla barn inte har rätt till stöd (n:6).

Finns det behov av modersmålsstöd på er förskola?

79 förskollärare och barnskötare anser att det finns behov av modersmålsstöd på deras förskola medan 13 personer anser att det inte finns något behov.

Vilket stöd erbjuds barn med annat modersmål än svenska på er förskola?

Vi frågade även vilket stöd som barn med annat modersmål än svenska erbjuds och de vanligaste förekommande svaren var genom bilder och böcker (n:31), genom sånger (n:25), med hjälp av språkassistenter (n:20) samt att de inte erbjuder något stöd alls (n:20).

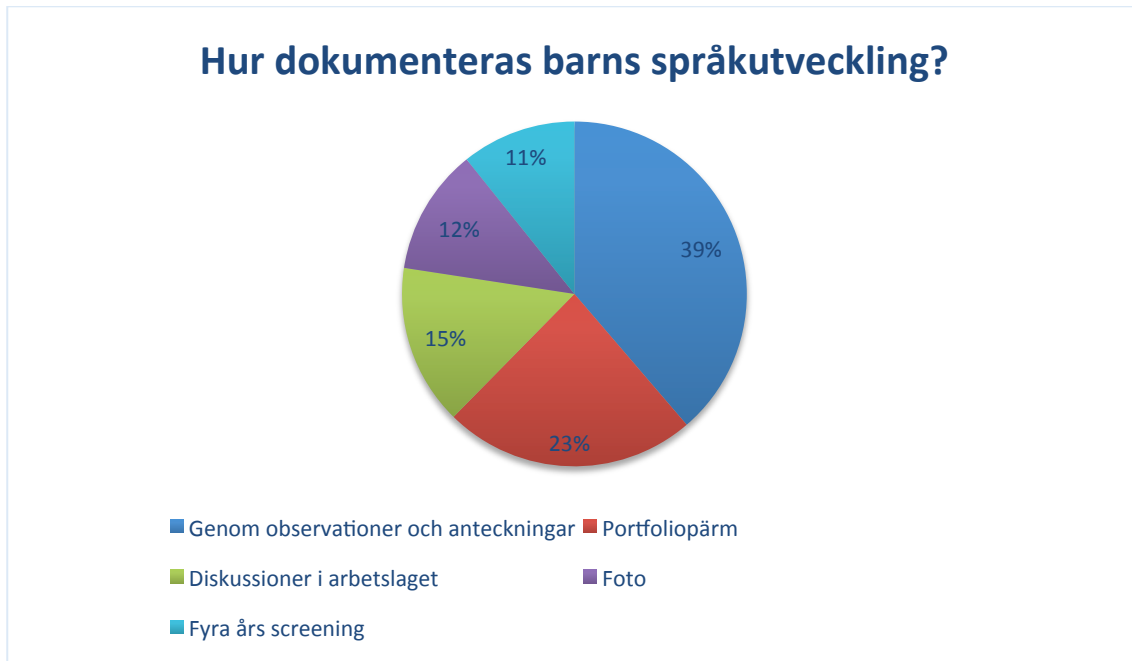
5.3.2 Förskollärare och barnskötares arbete för att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer

Hur arbetar din förskola för att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer?

De vanligast förekommande metoder för att barnen ska få ta del av varandras språk och kulturer är enligt personalen genom samtal om olika språk (n:28) där ord och räknesätt uppmärksammas, genom sånger (n:17) och genom att uppmärksamma varandras likheter och olikheter (n:14). 17 personer har även svarat att de inte alls arbetar med detta.

5.3.3 Hur förskollärare och barnskötare dokumenterar barns språkutveckling

Arbetet kring dokumentation av barns språkutveckling görs enligt de svar vi fått på många olika sätt men de vanligast förekommande svaren vi fått var genom observationer och anteckningar (n:36), genom att använda portfoliopärm (n:22), genom diskussioner i arbetslaget (n:14), genom foto (n:11) samt genom att genomföra en fyra års screening (n:10).

5.4 Resultatanalys

Det vi kan se av resultatet är att både Kerstin och 61 stycken av förskollärarna och barnskötarna anser att alla barn har rätt till modersmålsstöd. Kerstin erbjuder en annan form av stöd än vad förskollärarna gör, då Kerstin inte bara erbjuder barnen stöd i form av sånger, bilder och böcker utan också i form av språkassistenter som arbetar både med modersmålet och de olika kulturerna. Kerstin dokumenterar också barns språkutveckling tillsammans med språkassistenterna. Förskollärarna och barnskötarna dokumenterar i form av anteckningar, portfoliopärmar, foton och diskussioner i arbetslaget.

Av vårt resultat kan vi se att det finns ett behov av modersmålsstöd i dessa två kommuner då 79 stycken förskollärare och barnskötare samt alla fem förskolechefer svarat ja på om behovet finns. Vi kan också se att det erbjuds stöd i olika former men det var dock 20 förskollärare och barnskötare som svarade att de inte erbjuder något stöd alls. Liknande svar fanns hos förskolecheferna då det inom en förskolechefs

område inte alls arbetade med detta medan de andra förskolecheferna erbjöd olika former av stöd. SVA-läraren Kerstin erbjuder också barnen stöd på olika sätt. Det finns också ett arbete på förskolorna inom de två kommunerna med att uppmärksamma varandras språk och kulturer på olika sätt men dock arbetar 17 respondenter inte alls med detta. Alla fem förskolecheferna ansåg att de arbetade med detta på olika vis. SVA-läraren Kerstin arbetar också med att uppmärksamma barnens språk och kulturer genom att låta språkassistenter och barnen prata sitt modersmål tillsammans med de andra barnen. Dokumentation av barns språkutveckling utförs också på förskolorna enligt respondenterna, förskolecheferna och SVA-läraren Kerstin.

6. DISKUSSION

Syftet med vårt arbete har varit att undersöka hur verksamma inom förskolan ser på modersmålsstöd i förskolan och hur de arbetar med detta. Vi har också valt att se hur förskolor uppmärksammar barns olika språk och kulturer samt hur de dokumenterar barns språkutveckling. Här kommer vi att diskutera det resultat vi har fått utifrån vår undersökning gentemot den tidigare forskningen och litteraturen inom ämnet.

6.1 Modersmålsstödet i förskolorna

Enligt läroplanen för förskolan (Skolverket, 2010) så ska förskolan sträva efter att alla barn som har ett annat modersmål än svenska ska utveckla sin förmåga att kommunicera på det svenska språket men också på sitt modersmål. Av våra resultat kan vi se att alla förskolechefer anser att det finns ett behov av modersmålsstöd inom deras förskoleområden. 79 förskollärare och barnskötare anser även de att det finns ett behov av modersmålsstöd på deras förskolor. Vi kan därigenom tydligt se att det finns ett behov av modersmålsstöd i dessa två kommuner. Som vi tidigare nämnt så är modersmålet en viktig del i barnets sociala och personliga utveckling (Yazıcı et al. 2010) och som vi kan se utifrån vårt resultat så är det delvis brist på modersmålsstöd i dessa förskolor. Vi ställer oss frågande till om det vanligaste förekommande svaret bland förskollärare och barnskötare, bilder, böcker och sånger som stöd till modersmålsutveckling är tillräcklig då det ofta inte finns personal som talar barnets språk och barnet på egen hand får ta sig an materialet. Tjugo förskollärare och barnskötare har delgivit att de använder sig utav språkassistenter för att ge barnen stöd i modersmålsutvecklingen. Vi anser att språkassistenter kan erbjuda barnen större möjligheter till modersmålsutveckling då de kan utföra aktiviteter på barnets modersmål. Genom att de kan barnets språk så har de lättare att läsa böcker och sjunga sånger på modersmålet tillsammans med barnen. Benckert et al. (2008) delger att fördelen med flerspråkiga pedagoger i förskolan är den språkliga och kulturella kompetens barnen får ta del av. SVA läraren Kerstin använder sig även hon utav

språkassistenter genom att arbeta med dem parallellt på svenska och barnets modersmål. Detta anser vi är positivt för flerspråkiga barn genom att det förtydligar och underlättar inläringen av de båda språken. Både August och Shanahan (2006) och Goldenberg (2008) tar även upp att det är av stor vikt att barnet får stöd i både sitt modersmål och sitt andra språk då dessa kan ha utbyte av varandra. De båda poängterar att detta både berikar barnets ordförråd samt att det underlättar inläringen av de olika fonologiska färdigheterna.

Det är oroväckande att se att ungefär en femtedel av alla som deltagit i undersökningen inte alls erbjuder barnen något stöd i sin modersmålsutveckling med tanke på hur viktigt modersmålet är enligt Pandey (2014). Ladberg och Nyberg (1996) poängterar att barnets språk och kultur måste uppmärksammas för att barnet ska känna sig viktigt för de verksamma inom förskolan. Om förskollärare inte uppmärksammar detta så förmedlar de en känsla hos barnen att de inte är viktiga. Även Benckert (2003) påpekar att lärare själva måste inse hur viktiga de själva är för barns språkutveckling och därmed anser vi att kommunerna borde lägga mer vikt vid att göra personal inom förskolan medvetna om modersmålets betydelse. Vi håller med Skolverket (2003) som anser att det bör vara obligatoriskt för kommunerna att erbjuda modersmålsstöd i förskolan. Av resultatet anser vi att det finns bristande kunskaper kring vikten av modersmålsutveckling, då 86% av respondenterna är medvetna om att det finns ett behov av modersmålsstöd men att det inte alltid tillgodoses. Vi anser att modersmålsstöd kan vara enkelt att ge barnen med tanke på att Benckert et al. (2008) förespråkar att lärare mentalt stödjer modersmålet genom att visa intresse och nyfikenhet för språket, att uppmuntra barnet att prata sitt modersmål samt att lärarna har en positiv inställning till flerspråkighet.

6.2 Förskolornas arbete kring uppmärksammandet av barns olika språk och kulturer

Läroplanen för förskolan (skolverket, 2010) menar att förskolan är en kulturell mötesplats som ska stärka förmågan att leva med och förstå de värden som ligger i en kulturell mångfald. Vi anser därmed att det är viktigt att alla barn på förskolan får ta del av varandras språk och kulturer för att förbereda dem inför ett liv i ett alltmer internationaliserat samhälle. Skolverket (2006) nämner att begreppet kultur kan betyda olika saker för olika människor. De beskriver kultur som ett arv av språk, idéer, ritualer, normer, värden, beteendemönster och historia. Kultur är en process där olika kulturuttryck, idéer och upplevelser blandas och samverkar. Det sker en ständig förändring i kulturerna och de påverkas av allt som människor gör och skapar runt omkring dem. Läroplanen för förskolan tar även upp att delaktighet i andras kultur bidrar till att barnen utvecklar sin förmåga att förstå och leva sig in i andras människors situationer. De blir även medvetna om andra människors villkor och värderingar. Att förstå och leva sig in i hur andra människor tänker och känner anser vi är en viktig egenskap som barnen bör lära sig. Förskolan kan därmed vara en bra mötesplats för att

ta del av varandras språk och kulturer. Benckert et al.(2008) förespråkar även att när barnens olika kulturer samverkar så skapas möjligheter till förståelse och respekt. Av vårt resultat kan vi se att 78% av respondenterna på något vis arbetar med detta på olika sätt. Dock handlar de vanligaste tillvägagångssätten enbart om hur de får ta del av varandras språk genom att de samtalar om vad olika ord heter på de olika språken samt att de räknar på olika språk. Pandey (2014) belyser dock att man utvecklar nyfikenhet och respekt för andra språk och kulturer när barnet får använda sitt modersmål vilket de får göra vid sådana aktiviteter. Detta framgår även i det som SVA läraren Kerstin tog upp om att de naturligt låter barnen och språkassistenter tala sitt modersmål tillsammans med de andra barnen på förskolan. Detta anser vi fördelaktigt då språkassistenterna kan förmedla de normer och värderingar som ingår i de olika språken och kulturena.

Ett annat vanligt svar som återkom av 17 förskollärare och barnskötare var att de sjöng sånger, vi får dock ställa oss frågande till om det är sånger på olika språk eller sånger enbart på svenska då det inte framgick i svaren. Om sångerna skulle vara på barnens olika språk, som det svar vi fick ifrån SVA läraren, så anser vi att även kulturena ingår i sångerna. Att uppmärksamma varandras likheter och olikheter var även det ett vanligt svar från förskollärarna och barnskötarna (n:14). Detta anser vi är av stor vikt då Benckert et al. (2008) tar upp att olikheter ska ses som en tillgång. Benckert (2003) tar även upp att förskolan bör skapa en bra balans mellan alla som vistas där för att alla ska känna sig sedda och bekräftade. Detta anser vi skapar en trygghet för barnen.

I vårt resultat kan vi se en skillnad på hur förskolecheferna anser att förskolorna arbetar med språk och kultur jämfört med vad förskollärarna och barnskötarna svarat. Att uppmärksamma språk, länder och nationaldagar har även några förskollärare och barnskötare svarat (n:12) men det var inte ett av de vanligast förekommande svaren och därför finns det inte med i vårt resultat. En förskolechef anser att de uppmärksammar varandras språk och kulturer när de arbetar med kompisregler och hur man ska vara mot varandra men dock har ingen förskollärare eller barnskötare svarat att de arbetar på det viset. Vi känner dock oro då 17 förskollärare och barnskötare uppger att de inte alls arbetar med att barnen ska få ta del av varandras språk och kulturer med tanke på det Ladberg och Nyberg (1996) förespråkar om vad vi förmedlar till barnen. De menar att om lärare inte uppmärksammar barnens språk och kultur så förmedlar de att barnen och deras kulturer inte är viktiga för dem. Vi ställer oss därmed frågande till hur barnen känner sig om de inte anses som viktiga av sina lärare. Om förskolläraren inte arbetar med att uppmärksamma barnets språk så förlorar man även de kulturskatter som språket bär med sig (Pandey, 2014). Ladberg (2003) menar vidare att om barnet börjar skämmas över sig själv och sitt språk så skapas en osäkerhet hos individen vilket kan ställas i relation till det som Benckert (2003) tar upp om att skapa en bra balans mellan alla som vistas i förskolan. Vi anser därmed att det är av stor vikt att uppmärksamma varandras språk och kulturer för att barnen ska känna sig trygga.

Yazıcı et al. (2010) lyfter modersmålets betydelse för barnets självkänsla samt att barnen genom sitt första språk får både sociala och kulturella värderingar. Vi anser att

förskolan har en viktig roll i att stödja barnen i att utveckla sitt modersmål och ett sätt att arbeta med detta kan vara genom att tillsammans med de andra barnen uppmärksamma varandras språk och kulturer. Läroplanen för förskolan (skolverket, 2010) tar även upp att förskolan ska bidra till att barn med utländsk bakgrund får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet. De tillvägagångssätt som framgick i vår undersökning anser vi kan vara en bra början att utgå ifrån.

6.3 Förskolornas metoder för dokumentation av barns språkutveckling

Sandvik och Spurkland (2011) anser att det är viktigt att dokumentera barns färdigheter i språk. Att dokumentera barns språkutveckling kan ge förskollärarna en möjlighet att se hur förskolans arbete kring språk ser ut och om de behöver förbättra någonting i verksamheten för att kunna bemöta alla barn utifrån deras förmågor. Av vårt resultat kan vi se att dokumentation av språkutveckling inom både modersmålet och det svenska språket finns enligt förskolecheferna på varje förskola. Dokumentationen ser ut på olika sätt vid olika förskolor men den vanligaste dokumentationsformen enligt förskolecheferna är genom barnens portfoliopärmar (n:2). Det fanns också andra vanliga dokumentationsmetoder i form av BOKUP tester (n:1), månadsuppföljning (n:1), och egna ansvarsbarn (n:1). Att förskolorna dokumenterar barns språkutveckling gör att förskollärarna kan utmana barnet efter varje barns behov och därför ge barnet bästa möjliga förutsättningar för språkutveckling (Ladberg & Nyberg, 1996). Även Sandvik och Spurkland (2011) anser att dokumentationen ska vara något som förskollärarna ska dra nytta av och som ska underlätta deras fortsatta arbete med barnen samt för att få en bild av hur de redan arbetar.

Enligt förskollärarna och barnskötarna som blev tillfrågade så utfördes dokumentation av barnens språkutveckling på de olika förskolorna. Även enligt dem så såg det olika ut på olika förskolor och avdelningar. Den vanligaste dokumentationsformen vi kunde se av våra svar var genom observationer och anteckningar(n:36), dokumentation gjordes också genom portfoliopärmar (n:22), genom diskussioner tillsammans i arbetslaget (n:14), genom foto (n:11) och genom fyraårs screening (n:10). Vi fick dock ingen tydlig bild av vad dokumentation genom foto innebar och därför funderade vi vidare på om och på vilka sätt man kan dokumentera språkutveckling genom foto och av det få en rättvis bedömning. Samtidigt så handlar det enligt Sandvik och Spurkland (2011) om förskollärarens förhållningssätt till dokumentation av språkutveckling och att den sker på ett medvetet och korrekt sätt.

Utifrån vår intervju med SVA-läraren Kerstin kunde vi se hur hon arbetar med språkutveckling. Hon och språkassistenterna observerar barnen och antecknar vad barn kan och vad de behöver träna mer på och förmedlar det till personalen på barnets avdelning så att de kan arbeta vidare med det. Kerstin dokumenterar även i barnpärmar

tillsammans med barnen, där de går tillbaka i pärmarna och tittar tillsammans på vad de tidigare gjort för att återkoppla det till barnets språkutveckling. Sandvik och Spurkland (2011) säger att det är bra om barnet får stöd av en vuxen som talar barnets språk eftersom det blir en trygghet för barnet. Sandvik och Spurkland tar även upp att det ofta är så att barnet har ett mer utvecklat språk i modersmålet än det nya språket och förskollärarna bedömer barnet endast efter utvecklingen i det nya språket. Lärarna går då miste om att se helheten i barnets språkutveckling, men på det sätt som Kerstin arbetar så anser vi att hon tillsammans med språkassistenterna får en helhetsbild av barnets språkutveckling samt att hon kan erbjuda rätt stöd.

6.4 Metoddiskussion och förslag till vidare forskning

Efter vi sammanställt vårt resultat tillkom olika funderingar på hur resultatet hade kunnat se ut om undersökningen hade gjorts med andra utgångspunkter. Vi nämner tidigare att resultatet kanske hade sett annorlunda ut om vi hade valt andra förskolor och andra kommuner då arbetet med modersmålsstöd kan se annorlunda ut i olika kommuner. Undersökningen hade även kunnat göras större om vår tidsram inte var begränsad vilket även kan ha påverkat resultatet. En annan faktor som kan spela in är att några förskolor besvarade frågorna i vår närvaro medan andra förskolor besvarade dem på egen hand, vilket kan ha resulterat i att frågorna blev missförstådda. Då vi inte valde förskolor själva utan valde de förskolor som gav sitt medgivande till att medverka så deltog både mångkulturella förskolor och förskolor med enstaka barn med utländsk bakgrund. I framtida studier kring ämnet modersmålsstöd kan det vara intressant att se hur arbetet ser ut på enbart mångkulturella förskolor då det kan ge en tydligare bild på hur förskolorna arbetar med modersmålsstöd. Vi upplever att de mångkulturella förskolorna kan ge mer detaljerade svar eftersom de är mer insatta i arbetet jämfört med förskolor med enstaka barn med utländsk bakgrund då vi upplever att arbetet med modersmål inte är lika prioriterat. Vi skulle även tycka det var intressant att se vad barnen själva upplever om modersmålsarbetet för att även ta del av deras perspektiv. Det skulle även vara av intresse för oss att ta del av en studie gällande vilka konsekvenser uteblivet modersmålsstöd i tidig ålder kan ge barnen längre fram i livet.

6.5 Slutord

Vi anser att vi uppnått vårt syfte gällande hur verksamma inom förskolan ser på och bedriver modersmålsstöd i verksamheten. Vi har också fått en bild av hur förskolorna arbetar för att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer. Vi ville också undersöka hur förskolorna arbetade med att dokumentera barnens språkutveckling och vi anser att vi fått kunskap om hur detta arbete bedrivs. Vi har jämfört tidigare forskning kring modersmålsstöd med hur modersmålsstöd bedrivs i våra utvalda verksamheter enligt undersökningen. Vi har utökat vår kunskap kring ämnet då vi fått ta del av både vad forskning visar jämfört med hur det ser ut i olika verksamheter. De slutsatser vi kommit fram till är att modersmålsstödet i förskolan inte alltid ser ut som det borde enligt den forskning vi tagit del av. Som blivande förskollärare anser vi att det bör vara en självklarhet att alla förskolor är medvetna om modersmålets betydelse samt att verksamma inom förskolan förstår att de har en viktig roll i hur de förhåller sig till modersmålsutveckling.

7. REFERENSER

- Abrahamsson, N. (2009). *Andraspråksinläring*. Lund: Studentlitteratur.
- Anderson, R. (2012). First language loss in Spanish – speaking children: Patterns of loss and implications for clinical practice, in B,A, Goldstein (Ed.), *Bilingual language development and disorders in Spanish- English speakers* (2nd ED.,pp. 193-212.) Baltimore, MD: Paul H. Brookes Publishing.
- August, D. & Hakuta, K (2005) Bilingualism and second- language learning. In D. August & K. Hakuta. (Eds.) *Improving schooling for language minority children. A research agenda.* (pp. 29-45) Washington, DC: National Academy Press
- August, D & Shanahan, T. (Eds). (2006). *Developing literacy in second- language learners: Report of the National Literacy panel on language- minority children and youth.* Mahawah, NJ: Erlbaun
- Benckert, S (2003) Flerspråkiga barn i förskolan - hur gör man? I Skolverket (2003) *Att undervisa elever med Svenska som andra språk - ett referens material.* Stockholm: Liber
- Benckert, S., Håland, P. & Wallin, K. (2008). *Flerspråkighet i förskolan: ett referens och metodmaterial.* Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Bialystok, E (2001) *Bilingualism in Development: Language, literacy and cognition.* Cambridge: England Cambridge University Press.
- Bryman, A (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. 2.,[rev.] uppl.* Malmö: Liber
- Eliaso Magnusson, J. (2010) Språk som ingång till gemenskap i Musk, N. & Wedin, Å. (2010). *Flerspråkighet, identitet och lärande – skola i ett föränderligt samhälle.* Studentlitteratur:
- Falk, L.E. & Hammarberg, T (2005) *Mänskliga rättigheter: barnets rättigheter: en lättläst skrift om konventionen om barnets rättigheter.* ([Ny utg.]). Stockholm: Liber.
- García, O., Kleifgen, J. & Falchi, L. (2008) *From English language learners to emergent bilinguals.* In Equity matters. Research review No.1
- Goldenberg., C.(2008). *Teaching English language learners: What research does- and does not – say.* American Educator, 32(2), 8-23, 42-44.

- Hinton, L. (1999). *Involuntary language loss among immigrants: Asian- American linguistic autobiographies*. (ERIC Digest, p.3).
- Hjalmarsson, M. (2014) Enkäter till förskollärare i Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.
- Håkansson, G (2003), *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur
- Kultti, A (2015). *Flerspråkiga barns villkor i förskolan – lärande av och på ett andra språk*. Stockholm: Liber
- Ladberg, G (2003). *Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3 uppl. Stockholm: Liber
- Ladberg G & Nyberg O (1996) *Barnen och språken – Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj och förskola*. Studentlitteratur Lund.
- Löfdal, A. (2014) God forskningssed- regelverk och etiska förhållningssätt i Löfdahl, A., Hjalmarsson, M. & Franzén, K. (red.) (2014). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber.
- Pandey, A. (2014). *Using Mother Tongues as Building Blocks in Childhood Education*. *Childhood Education*, 90(1), 61-67
- Patel, R. & Davidson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*. Lund: Studentlitteratur.
- Quin, B (2006) *Our child doesn't talk to us anymore: Alienation in immigrant chinese families*. *Anthropology and Education Quarterly*, 37 (2), 162-179).
- Rienecker, L. (2003). *Problemformulering*. Stockholm: Liber.
- Robertson, Leena H.; Drury, Rose;C (2014) *Silencing bilingualism: a day in life of a bilingual practioner*. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, v17 n5 p610-623 2014. 14 pp.
- Rodriguez, Barbara L.; Guiberson, M (2011) *Using a Teacher Rating Scale of Language and Literacy Skills with Preschool Children of English-Speaking, Spanish-Speaking, and Bilingual Backgrounds*. Source:*Early Childhood Education Journal*, v39 n5 p303-311 Dec 2011. 9 pp.
- Sandvik, M & Spurkland, M (2011). *Språkstimulera och dokumentera i den flerspråkiga förskolan*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

SFS, 1985:1100, *Skollag*. Stockholm: Riksdagen

Skans, A (2011). *En flerspråkig förskolas didaktik i praktiken*. Licentiatavhandling
Malmö: Malmö Högskola

Skolverket (2010) *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. (2., rev. uppl.) Stockholm:
Skolverket.

Skolverket (2006) *Komma till tals – Flerspråkiga barn i förskolan*. Myndigheten för
skolutveckling.

Skolverket (2003). *Tre decenniers modersmålsstöd: om modersmålsstödet i förskolan*
19702000. Stockholm: Statens skolverk

Tabors, P.O.(2008) *One child two languages: A guide for early childhood educators of*
children learning English as a second language. (2nd ed.) Baltimore, MD: Paul H.
Brookes Publishing

Thulin, S. (2008) Sustainable development-language, and a sense of belonging. In I,
Pramling Samuelsson & Y, Kaga. (ed.) *The contribution of*
early childhood education to a sustainable society (s.128-133). Paris: UNESCO United
Nation.

Wong Fillmore, L. (1991). When learning a second language means lost the first.
Early childhood research Quartely, 6(3), 323-346

Yazıcı, Z, Genç İtter*, B & Glover, P. (2010) How bilingual is bilingual? Mother-
tongue proficiency and learning through a second language. *International Journal of*
Early Years Education Vol. 18, No. 3, September 2010

BILAGA 1

Intervju med SVA läraren Kerstin

- Har modersmålet betydelse för barns språkutveckling, och isåfall hur?
- På vilket sätt har förskolläraarnas förhållningssätt betydelse för flerspråkig inlärning?
- Hur arbetar du med barns modersmålsinlärning?
- Hur dokumenterar du arbetet med barns språkutveckling?
- Hur påverkar språket barns identitet?
- Hur fungerar kommunikationen mellan förskola och hem?

BILAGA 2

Undersökning gällande modersmålsstöd i förskolan (Förskolechefer)

Befattning:

Kommun:

- Finns det behov av modersmålsstöd i ditt förskoleområde?
- Vilket stöd får barnen med annat modersmål på din/ dina förskolor?
- Har kommunen bidragit er med något stöd för modersmålsinlärning?
- Hur arbetar din/dina förskolor för att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer?
- Hur dokumenteras barnens språkutveckling i ditt förskoleområde?

BILAGA 3

Undersökning gällande modersmålsstöd i förskolan (Förskollärare och barnskötare)

Befattning:

Kommun:

- Har alla barn i svensk förskola rätt till modersmålsstöd oavsett vilket språk de talar?
- Finns det behov av modersmålsstöd på er förskola?
- Hur ser barngruppen ut på din avdelning?
(Sätt ett kryss efter rätt svarsalternativ)

Fler än hälften har ett annat modersmål än svenska

Hälften av barngruppen har annat modersmål än svenska

Mindre än hälften har ett annat modersmål än svenska

Inget barn med annat modersmål än svenska

- Vilket stöd erbjuder ni barnen med annat modersmål än svenska på er förskola?
- Hur dokumenterar ni barnens språkutveckling?
- Hur arbetar din förskola för att alla barn ska få ta del av varandras språk och kulturer?
- På vilket sätt tror du att språk och identitet hör ihop?
- Har kommunen bidragit med något stöd för modersmålsundervisning?